

ESZMETÖRELEKEK.

TIZ ÉV.

Tíz esztendeje, hogy Magyarország nagy halottját temette a Nemzeti Múzeum ódon csarnokából, ahol valósággal megrohanta és szinte fölborította a szilaj gyász mohósága a ravatalt, amelyen az elmúlás néma fönségében trónolt a Mámorfejedelem, a vér és arany magyar vatesze, az utolsó költő, aki úrnak, magyar-nak született, önmagát és öniáját ostorozva élt és úgy halt meg, mint az ázsiai pogány pusztákról napnyugatra barangolt hódító szittya vitézek.

Tíz esztendeje, hogy eltemette a költőt Magyarország, amely temetni és gyászolni tud, mint senki más. Tíz esztendeje földelték el a föld légnagyobb siratóját, a magyar ugar, a magyar temető prófétái és apostoli énekesét, a hivatatosak és választottak, az ifjúság és munkásság beláthatatlan serege kísérte utolsó útjára és az elismerés koszorúját az egész nemzet nevében helyezték sírjára az Illés szekerén a dicsőség egébe ragadott szellem földi porhüvelyének.

Tíz év után inkább, mint valaha, vigaszul és bátorításul (mint ahogy a fáradt és csalódott Kepler-Ádám bort kér famulusától), elő kell vennünk a költő verseinek végtelenül gazdag és örökkön új termését, az *Új Versek* fiatal és szikrázó lángborától *A halottak élén* békéltető mennyei nedűjéig és inni ebből a fölséges italból, amelyhez fogható Petőfi óta nem akadt a magyar költészet parnasszusi hegyén.

És emlékezni kell és nem szabad feledni, hogy A d y volt az első, aki a régi magyar világ nyomorúságán és szomorúságán széttekintve tudatára ébredt elmaradottságunknak, kulturátlanságunknak és az ótestamentumi jószokások lelkével és hangján fülébe dörögte hétszilvafás nemzetének a nagy ébresztőt és a hallgatás némaságával mondott vétőt az öngyilkos örületnek, amely egy megpróbált fajta maradék fiait dobta oda a lövészárkok poklába idegen urak hódító szándékáért.

A d y Endre azt hozta kora magyar költészetének, ami legjobban hiányzott belőle: egy vehemensen nagy egyéniség viharos ujságát és egy abszolút költő lelkének döbbenetes mélységeit. Az ujság mondanivalójában és formájában egyszerre, hogy úgy mondjuk organikus egységben jelentkezett. Másképpen látta a magyar életet, mint akár P e t ő f i és ezt az új látást olyan erővel és bátorsággal sugallotta, hogy az olvasók önkénytelenül vagy elfordultak e szokatlan fénytől, vagy pedig akaratlanul és elbűvölten — meghódoltak előtte. P e t ő f i melázó alföldje csupa idil, csupa szelíd és kellemes szépség, A d y é halott ugar, a lelkek temetője. P e t ő f i csupa fiatal és naiv optimizmus, egy nép gyermekkorának gyermeteg rajongója, A d y a század nagy betegségének, a modern kétkedésnek és hitetlenségének nagy betege, fáradt, de lázongó és töprengő dekadens, aki egy pusztuló világban, egy haldokló társadalomban és egy szegény és kis hazában a nyugati kultúrák ópiumától és saját nagyságának borától mámorosan énekel. A d y egy gyönyörűen haldokló hattyú.

A mélység előtt pedig, amely költészetében megnyílik, úgy kell állanunk, mint A r a n y n a k D a n t e vizei fölött. Soha költő e világon nem érezhette hatalmasabban azt, hogy az életünk halál, hogy a szerelem gyűlölet, hogy Isten és a démon bennünk él, soha költő nem fejezte ki egyénibb bűvölettel, hogy az É n egy világ és ha É n nem leszek, egy világ fog összedőlni.

Az, hogy új ritmust hozott a magyar nyelv zenéjébe, hogy új szavakat adott és ősi igéket újjá varázsolt, hogy a magyar nyelvnek V ö r ö s m a r t y és

Babits mellett legnagyobb sámánja volt, hogy új korszakot jelent, hogy világirodalmi értéket reprezentál, mindez hozzátartozik jelentőségéhez.

Tíz év után teljes történeti jelentőségében és egész emberi és költői nagyságában áll előttünk. Most indul új útjára, amely végtelen, hogy meghódítsa kis hazájának a nagy világot. Mert az ő titáni méretei túlnőttek Pusztaszeren, a Hortobágyon, Budapesten, a Lomnicon, ő a Mont Blanc és a Himaláják magasságai-ban száguld Illés tüzes szekéren. Övé az örökkévalóság.

(Szeged.)

Juhász Gyula.

PINTÉR JENŐ.

Pintér Jenő irodalomtörténeti munkásságával egyre szélesebb körök érdeklődését kívánja megnyerni.*) Bár mi szakemberek szívesebben látnók, ha munkásságát az első négykötetes irodalomtörténete értelmében folytatná s reméljük is hogy egyszer még visszatér *ad pristinum amorem*, el kell ismernünk, hogy népszerűsítő törekvése is jogos. Főként az korunkban, mikor a történeti érdeklődés oly sok tekintetben meglazulni látszik s mikor mind újabb tömegeket kell megnyerni nemzetünk lelke számára, hogy multját megértve jövődjé ideálját is magáévá tegye. Midőn azonban népszerűségről beszélünk, nem vesszük ezt a szó triviális értelmében. Pintér előszavában joggal mondja, hogy: „Könyvem tudományos törekvésű mű s mind irodalomtörténeti részében, mind a mai irodalom ismertetésében önálló kutatások eredménye“. Ez meg is látszik a mű minden során. Inkább a tárgyalás módja népszerű s némely fejezetek, melyek nem esnek a tudomány fogalma alá. Pintér művében azonban a tudós is megtalálhatja a maga részét, mindenekelőtt a nagy gonddal szerkesztett irodalmi repertoriumokban, de maga a tárgyalás is, világossága mellett, legtöbbször elmélyedésből eredt és ugyanarra vezet vissza.

Pintér műve két, terjedelmére nézve egyenlő főrésze oszlik; az első kötet a régi irodalmat tárgyalja 1900-ig, a másik csupán a XX. század irodalmát. Tartalmilag tehát egyenlőtlen, de célja világos: a nagyközönséget a mai irodalom érdekli elsősorban, azt akarja megismerni, abban kíván eligazodni. S ha ebben lekötöttük érdeklődését, inkább remélhetjük, hogy kedve támad az irodalom régebbi jelenségeit is tanulmányozni, visszamenni forrásaihoz, egyszóval történeti felfogásra nevelni magát. Aligha tévedünk, ha azt hisszük, hogy olvasóközönségének javarésze előbb a második kötet után fog kapni s csak később tér rá az elsőre.

A jelen irodalmi életét megrajzolni mindenkor nehéz feladat. Magát az anyagot is elsőízben összegyűjteni egy-egy korra vonatkozólag, nagy körültekintést, nagy szorgalmat kíván. Még nehezebb rendet vinni a mindenfelől tornyosodó könyvrengetegbe. Hát még az egyes írók és művek méltatása, helyes világitásba-helyezése, értékének igazságos meghatározása! Mily nehéz mindez kortársainkkal szemben, kikhez ezer kötelék fűz s kik részint nagyon közel, részint nagyon is távol állanak tőlünk. Az írók nem segítik megállapodott ítéletek, jeles kritikák: az „idő malma“, amely csak az értékeset ereszti át rostáján s megőrli a többi. Amit talál is, ugyanoly veszélyek közt készült, mint a saját műve; mások is

*) *A magyar irodalom története*. Képes kiadás. Bp. 1928. I-II., 4° 589 + 330 l.